

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Basilicae S. Mariae. Maioris De. Vrbe A. Liberio. Papa. I.
Vsque Ad. Pavlvn. V. Pont. Max Descriptio. Et. Delineatio**

Angelis, Paolo de

Roma, 1621

Cap. I. De origine, atque vsu sacrarum Imaginum, & praesertim de illa
sanctae Mariae maioris à S. Luca depicta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13873

BASILICAE
S. MARIAE MAIORIS
DE VRBE
A LIBERIO PAPA
VSQVE AD
PAVLVM QVINTVM
PONTIFICEM MAXIMVM

DESCRIPTIO. AC DELINEATIO.
LIBER DVODECIMVS.

A V C T O R E

ABBATE PAVLO
DE ANGELIS.

DE ORIGINE, ATQVE VSV SACRARVM
Imaginum, & praesertim de illa S. Mariae Maioris
à Sancto Luca depicta.

C A P V T P R I M V M.

V M antea non solum de Basilica in genere & peculiariter cum omnibus ad ipsam spectantibus dixerimus, sed etiam de celeberrimo sacello beatissimae Virgini à Paulo Quinto summo Pont. à fundamentis constructo, atque dicato; illud est conueniens, vt primum de origine, & vsu sacrarum Imaginum agamus, postea de illa gloriosae Virginitatis à S. Luca depicta, vnà cum aliquibus miraculis, qui erit vltimus nostri operis, & laboris liber. Igitur quanti semper fuerint sanctae Imagines aestimatae apud

A priscos Patres, ex diuinis litteris cognoscitur, in quibus apparet Initium ex Deo sumpsisse, cum ordinauerit vt in Templo depingerentur. Hinc Moyse commisit, vt propitiatorium ex purissimo auro conderetur ad longitudinem duorum cubitorum, cum dimidio, & latitudinem vnus, & dimidij, cum duobus Cherubin: *Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel, &c. Et inferius: Et propitiatorium de auro mundissimo, duos cubitos, & dimidium tenebit longitudine eius, & cubitum, & semisse latitudo; duos quoque Cherubin aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi Cherubin vnus sit in latere vno, & alter in altero, vtriusque latus*

Exod. 25.
Initium sacrae
Imagines pin-
gendi ex Deo
manauit.

Et idem Deus ad adiuuandum Israeliticam gentem, non Angelicam Imaginem, sed Aeneum serpentem adhiberi voluit pro ijs sanandis, qui à virosis serpentibus offende-
 debantur, quod magno, ac singulari mysterio contigit, velut in Numeris legitur. *Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum venerunt ad Moysen, atque dixerunt. Peccauimus: quia loquuti sumus contra Dominum, &c. Ora, ut tollat à nobis serpentes. Orauitque Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum. Fac serpentem aeneum, & pone eum pro signo, quo percussus cum aspexerit, uiuet. Fecit ergò Moyses serpentem aeneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussis aspicerent, sanabantur.*

De hoc serpente diuinè sanctus Augustinus his verbis declarat. *Serpentum morsus mortiferi immissi ad penam iustissimam peccatorum in ligno exaltato, atque prospecto aeneo serpente sanati sunt. Quod verò sacrarum Imaginum institutio ex Deo manarit, vndique Scriptura testatur. Nos tantum quædam attingemus. Et quidem in Paralipom. intelligitur, quàm gratæ Deo Imagines extiterint in Salomonis Templo constitutæ. Possêt etiam addi, quod Zacharias affirmat, dum Salomonis Templum describit, de Cherubinis agens, &c. & ab eodem Prophetâ id designatur, quod Catholica Ecclesia in quatuor Euâgelistis repræsentat. Sic enim legitur: *Et in medio eius similitudo quatuor animalium, & hic aspectus eorum similitudo hominis in eis, quatuor facies vni, & quatuor penne vni, &c. Et paulò inferius sic Ecclesia canit: Similitudo autem vultus eorum facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, et facies Aquilæ desuper ipsorum quatuor, &c. Possêt etiã indicari, quod in Genesi habemus de tribus Angelis in hominis forma corâ Abrahamo constitutis. Apparuit autem ei Dominus in Conualle Mambra, sedenti in ostio Tabernaculi sui in ipso seruore diei. Cumque eleuasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, &c. Sed vt ad Euangelicam scripturam transeã apud S. Matthæum visionem Angelorû notamus albis vestibus ornatorum, ad ostiû sepulchri Saluatoris, quæ etiã ab alijs Euangelistis confirmatur. *Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum; Erat autem aspectus sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix, &c. Et S. Marcus eandem historiam describit. Et introcuntes in monumentum, viderunt iuuenem seden-***

tem in dextris, coopertum stola candida. Et Sanctus Ioannes. Dum ergò steteret inclinauit se, & prospexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis, sedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu, &c. Et Sanctus Lucas. Dum mente con-

sternata esset de isto; Ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Possêt addere id, quod scribit Apostolus. Et virga Aaron, quæ fronduerat, & Tabula Testamenti, super quam erant Cherubin obumbrantes Propitiatoriu, &c.
 Quæ omnia indicauimus pro ijs confundendis, qui ausi sunt sacrarum Imaginum Institutionem, & vsum denegare, quæ opinio, vti est falsa, sic etiam sapius in Concilijs, & decretis est damna. Et ad confirmationem huius veritatis, illud indicabo, quod Franciscus Turrianus contra Magdeburgenses testatur; quo loco vetusta manuscripta asfert à sancto Pamphilo martyre, ex Synodo Antiochena Apostolorum tempore congregata; nimirum partem Canonis illius Synodi, quod in Origenis Bibliotheca est repertum; & in Concilio Niceno eadem veritas relucet per S. Germani epistolam. In quo Concilio apparuit vnde nam hæc peptis, & sacrarû Imaginum contemptus effluxerit. Etenim primò vult à Iudæis, deinde à Saracenis emanasse: sic Baronius adducit: *Ceterum idem sanctus Germanus de prima origine agens erroris huius, à Iudæis primum, inde à Saracenis manasse docet. Et inferius: Vt fraterna approbatione mentem nostram aperiamus, breuibus, quæ de ea re nobis cognita sunt, dicemus. Illud in primis subjicientes oportere nos omnem vanam nouitatem considerare, & maximè cum in fide in Christi populo discordia, tumultus, & scandali argumentum suboritur, deinde in Ecclesijs consuetudo longi temporis tenenda est, quod autem ad consuetudinem spectat in principio nascentis Ecclesiæ vixisse vsum sacrarum Imaginum pluribus docet, eumq; firmiter non subsequenti vsum tantum, sed etiam sententijs sanctissimorum Patrum, quos citat. quod autem ad contradicentes, & hoc improbant: pertinet, ista subjicit.*

Et manuscripta à nobis reperta in Vaticana Bibliotheca de sacratissima Mariæ Maioris Imagine tractant. ac licet prima fronte præter rem videantur, tamen cum tria Imaginum genera diuidant, nos duo indicare constituimus, tertium ad alium locum remittentes, vbi magis ad rem nostram facit. *Agè ab imaginè inchoemus. Quod vt lucidius infer à paulò remotiora, ad vè tamè necessario expeditia conquirã. Imagines, seu simulachra triu esse*

Cap. 11.

De Civit. Dei
 suph. Durant
 de rib. Eccles.
 casol. lib. 1. c. 5.

Ek. 2. c. 3.

Cap. 41.

Cap. 1.

Cap. 18.

Cap. 18.

Cap. 16.

Exod. 25.
 Initium loci
 Imagines po-
 gendi ex Deo
 manant.

Lib. man. sign.
 3921.
 Trium generum
 Imagines.

esse, ut ita dicam, generū comperio, quorū unum sancta Mater Eccl. respuit, et execratur; aliud per patientiā tolerat: reliquum vero ob id, quod repraesentat, veneratur, et colit. Quibus omnibus distinctē explicitis, apparebit; Imagine de qua loquimur, tantum ceteras omnes dignitate antere, quantum ipsa Dei Genitrix, per eā significata simplices omnes Creaturas antecellit. Velim tamē ab hoc nostro Imaginū sermone illam exceptā facere, de qua scriptum est. Fecit Deus hominē ad Imaginē, & similitudinem suam: cum enim constet per memoriam, intelligentiā, et voluntatem, quae in nobis sunt, diuinitas, id est Pater, Filius, et Spiritus sanctus figurari, ac Trinitatis mysterium denotari, non est, quod ad rē nostram attineat. Dixi primum esse Imaginum genus, quod Ecclesia respiceret, id ex Idolis constitit, quae Gentilium vanitas pro Dijs adorant. Ea inuenta sunt, prout ex temporum supputatione colligitur anno post conditum orbem 1184. tempore quo, & natus est Abraham, ante Natiū. Christi circiter 2015. rationemq; horum inueniendorum ait Lactātius fuisse, ut posset hominū memoria retineri, qui vel morte subtrahti, vel absentia fuerint separati. Primumq; qui has fingere similitudines ceperit, sunt qui dicunt fuisse unū Assyriorum Regē Beli, patris sui extincti desiderio, cum quibus idē Lactātius consentire videtur: cum dicat à Belo initium harum fuisse superstitionum. Belo itaq; cum Ninus simulacrum dedicasset, uenereturq; illud, et venerari mandaret, immunitatemq; ad id fugientibus concederet, eodē itum est, ut diuinos statuae illi honores deferrent. Postea vero errore ad incrementa adaucto, tanta Idolorū multitudo succreuit, ut penē innumerabilia fuisse colligantur. Nā, ut taceam Iunonis, Monetae, Palladis, & Fortune notissima cūctis simulachra Romae in foro 12. stabant aurea Imagines Dijs consecratae, sex maribus, et femininis totidē, & Iouis simulachri faciem legimus. diebus festis liniri solitā, & Veneris duo simulachra traduntur. Vnum Romae eximia pulchritudinis Phidiae opus. Alterū apud Gnidū immensa pecunia emptus opus Praxitelis, tantam fingens uenustatē, ac decorem, ut paulo minus quā Venus ipsa ad libidinē homines prouocaret. Solis quoq; Colossus Rhodi memoratur tantae magnitudinis, ut vix possit à quoquā hominū pollex eius amplecti. Mitto cetera huiusmodi abhominamenta; nā si & porcis, suillisque pallori, & pauori simulachra exculpere, eademq; venerari non erubescbant, quod putemus facturos suos Deos; vel propter beneficia praestita, vel propter virtutes putabant. Varro est Auctor suis, per eorumq; de quibus ait Virgilius.

Triginta capitem fetus enixa iacebat.

Alba solo, recubans albi circum tbera nati.

A Simulachra apud adē Ioannis in publico spectari, carnesq; (ut suis utar uerbis) in salura recōditas, non nisi à Sacerdotibus demonstrari. B. quōq; Augusti. ac Lactan. testantur pallori, pauoriq; figuratur diuinū honorē fuisse impensū. Has execrandas imagines Patres veteris Testamēti, tū ex primo legis mandato edocti, tū etiā ex crebris Prophetarum cōminationibus usq; adeo execrati sūt, ut nullius animātis figurā pictam, seu fictā, aut sculptam fas esset in Tēplo aspiciere. Vnde Hebraei scribenes Salomonis dicūt prauaricationis illud fuisse nunciū, cum aneos Boves mari aneo subiceret, et solū suum leonibus adornaret. Quod intelligens Abraham quantum Deo earū cultus esset exosus Ismaelē cum Isaac imaginibus ludentem, eamq; à uero Deo auertere molientē cū matre eiecit, et Iacob Idola, eorumq; ornamenta sub Terebintis infodit, quae, ut quidā suspiciantur, Dauid in materiā Templi conlauit, & 23. millia Israelitici populi fabricātes iussu Moysis confossa sunt gladio. Salomoni quoq; ob Idolorū culturam Regnum diminutum est, indictaq; posteritati sua bella, nec nō & Ieroboam ob id ipsum diuinas cōminationes indignabundus audiuit, manumq; sensit arescentē, Rursusq; ob statuā Idolorum combustam, comminutāq; promissum est Hiorae, quod gratum Deo fecisset, Regnum in Israel ad quartam usq; generationē. Et Ezechias serpente aeneum à Moysē in deserto erectū cum . . . ut Idolo thura darentur cōfregit. Contra filius eius Manasses, quod Idola cōflasset, adorassetq; uinculus cathenis in Babylonem deducitur. Multiq; Iudeorū nē Idolis conquinarentur sub Antiocho Rege trucidati sunt. Insuper & multi de Exercitu Iudae Machabaei corruerūt ob hanc tantum causam, quod donaria Idolorum penes se habuissent. Nostri vero Patres, quo pacto à perniciosis huius imaginibus abhorrent, testantur eorū pro Christo inita certamina, tormētāq; nē ijs sacrificarent, perpeffa. Hac igitur Idolorū portenta nostra cū imagine cōparare nefarium est, et Christianorum auribus prorsus indignum.

Secundum genus, quod Ecclesia tolerat, constat ex picturis, tabulis, signisque, ac statuis, quae diuersis ex causis, & construebantur olim, & construuntur. Interdum enim cum quis Prouinciae praefuisset, eamque bene rexisset, pingebatur eius imago, vel ad memoriam, vel ad decorem. Ex quo illud axioma M. Cic. in Q. Fr. habetur. Frater meus didimus maior est, quā totus. Interdum ea ad ornatum edificiorum facta accepimus. Vnde & Seneca Libertinorū balnea statuis, eolūnisq; nil sustentantibus adornari conueniunt. Et Corinthios propter hanc maximē causam, tantum habuisse statuarum crediderim, ut ex Cimitatis incendio es, uasque Corinthia peruentis nomen assumpsit, nonnunquam ab ipsis scripto.

Vide lib. 7. cap. 14.

Romano in Foro 12. olim aurea simulachra erant.

De Imago
Dicitur quod
pictura exp
S. Lucas

E. Grotus
dicitur.

De Imago
Dicitur quod
pictura exp
S. Lucas

Scriptoribus, ut artis, ingenijque ipsorum monumenta extarent facta fuisse, & legimus, & vidimus; Mausolei enim Regis sepulchrum, quod ex emulatione artificum constat esse perfectum, tale opus memoratur, ut inter septem miranda Plinius annumerauerit, & cuncta sepulchra ab eo in posterum nomen acceperint. Roma quoque in Monte Quirinali adhuc Phidiae, & Praxitelis statuarum opera quasi de fama concitantia aspiciuntur. Sapius etiam signis, tabulisque non aliud querebatur, quam voluptas oculorum, & inane quoddam nomen munificentiae. Quae ex re Marcus Agrippa rusticitati, ut quidam dicit, propior quam delictis, orationem luculentam habuit de tabulis omnibus, signisque publicandis. Adhuc satis fortasse est dictum de institutione, & sacrarum Imaginum usu, atque adeo de reuerentia, qua mater Ecclesia illas est profequuta. Quia verò non est nostri instituti plurimum in his immorari, nec illos prorsus attendere, qui mordicus se opponunt, sed potius contemnere, & ad illos mittere, qui de industria id onus susceperunt; Ideò poterunt legere Maiol. & Duran. nec non Cardinalem Bellarminum; nobis tantum satis erit ostendere sanctum Lucam Euagelistam aliquas Imagines depinxisse, & praesertim Beatæ Virginis contra Magdeburgen. dum negat illud, quod apud verè pios alacriter excipitur, exponens metaphorice sanctum Lucam pinxisse; nimirum dum sacra Evangelia, & Apostolorum acta descripsit.

QVOD S. LVCAS D
PLVRES IMAGINES
DEPINXIT,

Et praesertim sanctissimi Saluatoris, gloriosae Virginis, & Apostolorum ex quo deprehenditur pictorem fuisse.

Caput I I.

EMPER apud fideles est receptum, & à Concilijs approbatum sanctum Lucam, quosdam Imagines pinxisse; quod passim Authores testantur, & praesertim manuscripta nobis in Vaticana Bibliotheca reperta. Nos ad confirmationem vnum ex graeca lingua, translatum primò adducemus. De Imagine Deiparae, quam pictura expressit Sanctus Lucas. Diuinus Lucas, qui & summus

Grammaticus, & Rhetor eloquentissimus, & Philosophus cum in naturalibus, tum supernaturalibus excellens fuit, qui virtute sui Evangelij vniuersum orbem conuicit, qui spiritualium gratiarum animata tabella, pietatisque exemplar extitit, qui inter alias animi dotes etiã pingendi artem diligentissimè exercuerat, & coloribus scitè adaptandis operam dederat; Imaginem Deiparae in tabella perbellè, ac diligenter expressit, rem pulcherrimam, & imitatu perdifficilem describere conantibus. Ipse tamen Ideam exemplarem valdè subtiliter, atque adeò exactè ad viuum effinxit, ut quasi ex altera parte ars cum natura certaret, & eam superare contenderet. Non erit autem res ingrata si picturam oratione descripsimus, neque enim historia sermo id praetermisit, ut non solum habeamus, quod nostrum a spectum oblectet, sed etiam auditum pateat. Idem Nicephorus testatur, his verbis:

Fertur his quoque Lucas primus Christi, & quae eum ita (ut Deus dicebat) genuit matris, atque item Principum Apostolorum effigiem pingendi arte adumbrasse. Vnde in omnem, deinde habitabilem orbem tam venerandum, & pretiosum opus est allatum. Et alibi de Augusta pietate agens: Templum, quod τὸν ἱερὸν, hoc est via Ducum cognomine clarum est, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas Apostolus tabulae depictam reliquit, sacrumque pensum, & Saluatoris ipsius fascias seruandas curauit. Et Diuus Thomas sic ait: Vnde Damascenus dicit, quod Lucas depinxit Imaginem Christi, & Beatæ Virginis. Et idem Nicephorus: Cum & sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, ipsiusque adeò Christi, & quae cum supra naturam captum mirificè genuit Virginis matris coloribus adumbravit Imagines plurimas ad hunc usque diem conseruatas esse nouimus, ac Lucas quidem Apostolus prius ipsas, accuratè opus id exorsus manibus suis depinxit, &c. Et Metaphrastes: Sancta Mariae varias imagines sanctum Lucam manibus suis ad viuum pinxisse. Et ab eodem Nicephoro de quibusdam sacris Imaginibus habetur à sancto Luca depictis, & ab Eudogo Augusta varijs Ecclesijs, collocatis. Sic enim legitur: Secundum Templum, ἱερὸν, via ducum est, ubi Antiochia missam Verbi matris Imaginem dedicauit, quam Diuus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit illa adhuc viuentem, & tabulam ipsam vidente, gratiamque adeò illi formae suae immittente. Hæc imago primum in loco, qui Tribunal dicitur, fuit, ubi ea, quae nunc quoque sunt, miracula peracta sunt. Philippus Bergom. addit: Propter familiaritatem, quam iugiter Lucas cum Beata Virgine habuerat, Damasceno testante, eius imaginem

Lib. 2. c. 24. &
lib. 6. cap. 15. &
16. & 33.
S. Lucas primus
Christi, atq. B.
Virginis, et D.
Petri Apostoli
Imaginem colo-
ribus expressit.
Luc. 14. c. 2.

Lib. 6. c. 15. &
16.

In vita S. Luca
Lib. 15. c. 14.
Alanus Copu-
dial. 4. contra
suum. Pont. op-
pugnator. hist. or.
à Nicephoro tra-
dita.

De S. Luca Eu-
gelistis unde Io.
Stephanus de
viti. Eccles. cath.
lib. 5. c. 5. pag. 13
Maiol. hist. not.
orb. omniumque
semporum pro
defensione sa-
crarum Imagi-
num cap. 12.
Canis. de Deipa-
ra lib. 5. cap. 22.
Bellarmin. de con-
trouer. Christ.
fid. tom. 2. lib. 2.
cap. 10. de ima-
ginibus sanctis.

Miller. scribit or-
bis de reb. Eccl.
not.

E Graeco ignota
Auctore.

De Imagine
Deiparae quam
pictura expref-
sit S. Lucas.